

MATHIEU WIJDEVEN

HET WAAROM BEANTWOORD

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

De Nieuwe Toneelbibliotheek

Tekst #NR 652

© 2021, Mathieu Wijdeven

HET WAAROM BEANTWOORD

1.

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #652
© 2021, Mathieu Wijdeven
Eerste druk 2021

isbn 978-94-6076-652-7
nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any way without written permission from the writer and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit

Mara Aronson
Connie Nijman
Ditte Pelgrom
Redactie
Sonja Pauw

Typografie en basis lay-out

Connie Nijman

Printwerk

Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl

Postadres De Nieuwe Toneelbibliotheek

Willem Beukelsstraat 42 1097 ct Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

Beginbeeld: Het schilderij van de komeet van Halley ligt op de overhead projector en is te zien op het achterdoek. Naast de acteur een levensgroot houten hoofd.

1. komeet halley

geluid: komeet

mathieu De komeet 1P/Halley, ook bekend als de komeet van Halley, is een van de bekendste en helderste periodieke kometen. De komeet is genoemd naar Edmond Halley, die als eerste vaststelde dat alle kometen waarover in de geschiedenis geschreven was, exact volgens één bepaald patroon verschenen, zodat ze wel dezelfde komeet moesten zijn. De komeet van Halley heeft een omlooptijd van ongeveer 76 jaar, variërend van 74-79 jaar. Als je geluk hebt zie je hem twee keer in je leven. De oudst bekende waarneming dateert waarschijnlijk uit 466 voor Christus. Onder andere Chinese, Babylonische en oud-Europese astronomen omschreven de komeet. Er wordt zelfs beweerd dat deze komeet de Ster van Bethlehem zou kunnen zijn geweest. Begin 1900 deden er allerlei wilde verhalen de ronde over de schadelijke invloed van de komeet. Door het blauwzuurgas uit de komeetstaart zou mens en dier vergiftigd worden. Komeet Halley zou zelfs de ondergang van onze beschaving betekenen! Sommige mensen raakten zó in paniek van de aankondigingen, dat ze de kritieke dag niet wilden afwachten. Zo werden er in 1910 rondom de verschijning van de komeet heel wat zelfmoorden gepleegd. Andere mensen hadden veel geld over voor een geheimzinnige anti-komeet pil, die door slimme zakenlui op de markt gebracht was en die de schadelijke werking van het komeetgas teniet zou doen.

Een van de mensen die bevangen raakte door de komst van de komeet is G.G.T. Rustwijk. Een Surinamer. Op 19 mei 1910 is hij in het regenwoud van Brits-Guiana en ziet hij de komeet door de lucht suizen. Hij maakt een foto. En later schildert hij dit schilderij: *wijst op sheet komeet* Het schilderij komt terecht in de Westminster Abbey in Londen. Bij een monument voor Edmond Halley. Waar het zal verbranden tijdens een bombardement in de Tweede Wereldoorlog.

Hij tekent zichzelf met praatwolk.

legt sheet van M1 neer Dit is M1. Het eerste voorwerp of object dat ik bouwde en waarmee ik in gesprek ging. Dat was op 12 februari 2012. Het object is volledig vervaardigd van MDF.

Hij tekent zichzelf op bankje.

legt sheet van M2 neer Dit is M2. Een object dat symbool stond voor mijn angst. Ik ging hier op het bankje zitten en stak deze punt in mijn oog. Het object is van roze-rood MDF, een vuurwerende soort.

Hij tekent zichzelf het object duwend.

legt sheet van M4 neer M4 was het eerste object waarmee ik de straat opging. Hij is gemaakt van groen MDF, een vochtwerende soort. En mensen vroegen mij wat is dit? Ik zei dan: 'Dit is mijn fundament. Het staat op losse schroeven. Heel kwetsbaar.'

Mensen gaven me tips om mijn fundament te versterken. Iemand zei: 'Mijn fundament staat helemaal op instorten.'

legt sheet van M5 neer En dit is M5. Een object waarmee ik vorig jaar over straat liep. Ik vroeg mensen om een reactie. Een man zei: 'Dit is een blakaman. Hij straalt kracht uit.' Hij had gelijk.

Het geluid van de komeet stopt.

Het object was gebaseerd op het portret van G.G.T. Rustwijk, mijn betovergrootvader.

2. het begin

geluid: regen

Het was een van de donkerste periodes uit mijn leven, het was 9 september 2018, de Nationale Dag van de Geboorte, drie dagen voor mijn 27ste verjaardag. De zon verwarmde ons die dag precies 13 uur en 10 minuten. De maan was slechts 1% zichtbaar. Die dag zou ik eigenlijk op een Bollywood food-festival een voorstelling spelen met mijn vriendin. Maar dat ging mis. Dat ging echt helemaal mis. Er was een ruzie geëscaleerd. Weer. Maar deze keer was ik mezelf helemaal kwijtgeraakt. Ik sloot mezelf op en ik zei alles af, mijn verjaardag, zelfs mijn voorstelling. Ik heb nog nooit een voorstelling afgezegd, behalve die dag.

Mijn moeder, ze kent me. Dus zij in de auto, helemaal uit Brabant, met mijn vader, naar mij, naar de grote stad, Rotterdam. Ze bellen aan bij mijn huis aan het Afrikaanderplein. En ik doe niet open, maar ze hebben een sleutel, dus komen toch binnen. De gordijnen waren dicht. Op de tafel stond mijn ontbijt waar ik heel de ochtend geen hap van had genomen. Ik lag op de bank. Ik kon niks meer zeggen. Ik wist niet eens meer wie ik was. En mijn moeder zegt: 'Jongen, wat jij nodig hebt is een Happy Meal.'

Dus ze zetten me in de auto naar de McDonalds. Mijn ouders hebben zo'n degelijke, diesel slurpende Hyundai Tucson. En het is fukking grijs en er is ook nog een of andere hoosbui en buiten is die lelijke snelweg. Mijn moeder zit aan het stuur. Mijn vader rechts. En ik op de achterbank. Mijn moeder zegt: 'Kom je toch gewoon weer een tijdje bij ons wonen.' 'Je kunt altijd weer wiskunde bijles geven,' zegt mijn vader opgewekt. Ze hebben nooit helemaal begrepen waarom ik het theater ben ingegaan. Mijn moeder: 'Praat nou maar gewoon, praat maar! Je moet het lekker eruit gooien.' En ik probeer te praten, maar het lukt me niet en wat ik dan wel zeg, daar kunnen mijn ouders niet op reageren. We staren alledrie voor ons uit.

regen stopt

En ineens zegt mijn moeder: 'Mathieu. Weet je. Soms hoeven twee geesten ook niet samen te komen. Soms ben je uit ander hout gesneden.'

En dan lacht mijn moeder. 'Soms ben je anders... daar kun je ook... oké mee zijn! Dat kun je accepteren.'

pauze, zoekend naar het juiste woord

'Ja,' zeg ik, 'dat is wel... en dat is wel... nou dat vind ik...' (ja dit was de oplossing)

'Weet je wie dit geschreven heeft?' roept mijn moeder. 'Nee wie heeft dat geschreven?'

'Je betovergrootvader!'

'Mijn betovergrootvader?' Ze lachte: 'Ja, hij was een kunstenaar, een echte dichter.' Een dichter? *trots* 'Ja, je betovergrootvader was een dichter. G.G.T. Rustwijk.'

geluid: wind

g.g.t. voice-over vanuit het houten hoofd

Mijne Hoorders!

Hij die hier voor U staat, heeft nimmer verzuimd een ijverig aandeel te nemen in de belangen van zijn, hem lief geboortegrond. Voor ik 'n begin maak met het hoofddoel mijner lezing is het noodig met mij eenige jaren terug te gaan in de geschiedenis van Suriname en van mijzelf, zodoende kome men tot de wetenschap dat hij die voor U staat zich niet plotseling heeft opgeworpen iets in het belang van Suriname voor te dragen, doch dat hij eerst na lange waarneming het heeft gewaagd Uw aandacht te verzoeken voor het hoogstnoodige dat naar zijne bescheiden meening geen langer uitstel duldt.

Hij loopt om het beeld heen en praat er af en toe wat mee, pakt dichtbundel.

3. matrozenrozen

Ze nemen me mee naar huis en daar wijst mijn moeder me op een boekje in de kast, het staat tussen haar Suriname-verzameling.

Matrozenrozen. Het is een dichtbundel uit 1915, geschreven door George Gerardus Theodorus Rustwijk.

Mijn moeder zegt: 'Dit is de allereerste dichtbundel geschreven door een Surinamer.'

Er staan 23 gedichten in, met titels als 'Duck soup en Wow wow', 'Het testament', 'Op droomen de waarde van den droom'... In geen van de gedichten komen de zinnen voor die mijn moeder citeerde. Waar kwamen ze vandaan? En hoe komt het dat ik nog nooit van deze man heb gehoord?

Ik werd geboren op 11 september 1991 in Tilburg. In de Chinese astrologie valt deze dag in het jaar van de Metaal Geit. De zon kwam op om 7:07 en ging onder om 20:05. De maan was voor 8% zichtbaar... *denkt na over wat dit betekent* Ik groeide op in Brabant. In het dorp Sprang-Capelle Dat is het dorp, naast het dorp van de Efteling. Weilanden met koeien, heel veel oude schoenenfabrieken, het Halve Zolen-fietspad. Ik wist niets van Suriname. Ja, mijn moeder kwam er vandaan en als ze boos was, ging ze Surinaams praten. Dan wisten mijn broertje en ik dat we op moesten passen. Ineens kon ze een keukenla opentrekken en kwam de Surinaamse houten spatel eruit en zei ze: 'Straks sla ik jullie zo met die pollepel op de vingers!' Mijn Surinaams accent is eigenlijk heel vrouwelijk. Ik heb het afgekeken van mijn moeder en mijn tante. In mijn familie was ik altijd de uitzondering, op verjaardagsfeestjes was ik de enige die weleens een kostuum aantrok en op het podium ging staan.

Hij doet een Michael Jackson-achtige beweging, pakt Bijbel van tafel, herinnert zich...

in licht Brabants Op de protestantse basisschool in Sprang-Capelle vraagt A. van S., het jongetje dat naast me zit.

iets hogere toon, giechelt, Brabants accent

- Ej Mathieu, kande gij echt meej een Surinaams accent praten?
- Ja, da kan ik wel.
- Maar zoude gij dan ook de Bijbel meej een Surinaams accent voor leest. Is 't nie gein? Da kande gij toch? Kom, probeer es.
- O nee daj durve ik nie.
- O doe man, dat kanne gij toch.

Hij komt met Bijbel naar voren, speelt scène, het licht verandert een beetje, wordt een beetje magisch.

In het begin schiep God de hemel en de aarde. God scheidde licht en duisternis. Het licht noemde Hij dag, de duisternis noemde Hij nacht. God schiep de lichten aan het hemelgewelf, zon, maan en sterren als markering voor seizoenen, dagen en jaren. Het grote licht (de zon) om over de dag te heersen, het kleine (de maan) om over de nacht te heersen.

Hij slaat de Bijbel dicht, licht gaat terug naar normaal, klein lachje gescoord.

4. tante aafje

Mijn betovergrootvader heeft nog veel meer geschreven dan deze dichtbundel, vertelt mijn moeder. Ze denkt dat ik het magische citaat misschien kan vinden in de verzameling van tante A.H.K. Rustwijk.

Dit is tante A.H.K. Geboren op 4 juni 1944. Ze schildert. Zij is de vrouw achter het omslag van de dichtbundel die mijn moeder me gaf. Een heruitgave uit 2004, van mijn betovergrootvaders dichtbundel. Ik bel tante A.H.K. op. Ik kan de volgende dag langskomen. Dus ik daarheen, de volgende dag. Ik had haar heel lang niet gezien. Het miezerde.

geluid van regen

De deur gaat open. Zij blij verrast. Heel schattig van: *hoog Surinaams accent* 'Brasa! kom binnen jongen! Kom sitte, jongen. Wil je een kopje koffie? ...ow... je oma vertelt dat je graag thee drinkt? Ik heb al thee geset! Ik heb alles voor je...' Ze zet me aan een tafeltje waarop ze van alles heeft klaargelegd.

Papieren, foto's, beduimelde boekjes. Terwijl zij in de keuken verdwijnt, ga ik er doorheen. En daar op dat tafeltje ligt...

5. de grootsheid van george gerardus rustwijk

Een artikel uit de West Indische Courant, 1974. G.G.T.R.: Een verborgen Surinaamse schat. Om te bewaren. Geboren op 13 december 1862, gestorven in 1912. *leest een zin uit artikel voor*

Een foto van een schilderij uit 1912. Ondertekend door G.G.T. Rustwijk. Een tropisch stilleven. Curaçaose appeltjes. Fransman birambi. En dit zijn kersjes, maar dit zijn niet de kersjes die wij in Nederland kennen.

Dit is de Lutherse kerk in Paramaribo. Ik lees dat hij een atelier had in Paramaribo bij de Lutherse kerk, dus dat was in dit gebouw... ernaast of daar nog achter. Daar werd hij op de voet gevolgd door een kunstminnend publiek.

En hij organiseerde muziekavonden. Bij hem thuis. Hij zong, hij speelde piano. En dit is... een operette.

muziek: kinderkoor

leest voor:

‘Dwergen- Koning of enkele dwergen’. Als gij ooit in nood mocht komen. Of u in gevaar bevindt. Steek dan den ring aan uw vinger gij word zeer door ons bemind.

Hij ontwierp kostuums. Decors. En regisseerde honderd kinderen. In theater Thalia.

Huis van het grootste theatergezelschap in Paramaribo. Zat ie ook bij! Hier door dit deurtje dat open staat kwamen de mensen denk ik binnen voor zijn voorstelling. Honderd kinderen, dus misschien wel tweehonderd ouders... En hier voor stond dan misschien met een gaslampje erop de voorstelling aangekondigd... en daar binnen een antiek theater met planken van tropisch hardhout! En dan ging het doek omhoog en stonden daar honderd kinderen verkleed als koningen en dwergen! Braaf luisterend naar mijn opa. Hij zat dan misschien achter

een grote piano...

En dit... 'Handboek van Brits-Guiana.' Het buurland van Suriname. Is ook ooit een Nederlandse kolonie geweest, maar sinds 1814 was het van Engeland. Met op de omslag een schilderij van hem. Hij maakte dus reizen.

geluid: waterval

De Kaieteur Falls.

Dit zijn de langste en meest krachtige single drop watervallen in de wereld. De naam is inheems en betekent 'oude man' waterval. De waterval bevindt zich op een hoogte van 408 meter en gemiddeld valt er per seconde meer dan een half miljoen liter water naar beneden.

En ergens in het regenwoud van Guiana, het moet op een avond in 1910 geweest zijn, zag mijn betovergrootvader dit, boven de Mahaycony kreek:

geluid: nachtregenwoud en komeet

G.G.T. fotografeerde de komeet. Hij schilderde over de foto heen. het kunstwerk belandde in Londen. In Westminster Abbey. Waar het dus verbrandde in dat bombardement tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kathedraal zelf overleefde de brand wel, lees ik op hun website. Het monument van Edmond Halley is er nog steeds maar het schilderij is vernietigd. In de poetic corner liggen teksten van Shakespeare en Charles Dickens. En ook staan er vandaag de dag beelden van moderne martelaars zoals Martin Luther king.

Maar goed, terug naar 1911, naar het oerwoud van Brits-Guiana. Ik zie G.G.T. daar zitten, op een bankje, of, oké, een boomstronk, en dat dan die meteorietinslag zo... in zijn oog... –

geluid van nachtregenwoud stopt

Mijn tante A.H.K. komt de keuken uit met twee kopjes thee. Ze zegt:

geluid: komeet

‘In het wintigeloof wordt er gezegd dat een geest zeven generaties leeft, Mathieu.’

Zou het kunnen zijn, dat de geest van G.G.T.... dat ik mijn betovergrootvader b en?

stilte

geluid: komeet

g.g.t.

De echt ontwikkelde, beschaafde en intelligente man of vrouw zal zich nooit schamen voor zijn of haar kleur, of anderen minachtend aankijken. De bladeren aan de boom van vrijheid, hoewel ze in kleur verschillen, hebben  en vorm, vruchten verachten de boom niet. Zwart, gekleurd en wit zijn allemaal gemaakt naar de gelijkenis en het beeld van de Schepper. De man of vrouw die zich schaamt voor zijn of haar ouders is het niet waard om te bestaan. Het is tijd om na te denken over en geinteresseerd te zijn in uw geschiedenis en land!

komeetgeluid stopt

koortsachtig op zoek Twee dagen later zit ik in het Nationaal Archief. Op het Prins Willem-Alexanderhof 30 in Den Haag. Het regent. Natuurlijk.

geluid van regen

Ik zoek naar foto’s, teksten, dingen die me meer kunnen vertellen over G.G.T. en zijn werk. En ik stuit op een muur van duisternis. De achternaam van mijn betovergrootvader voert me regelrecht naar

documenten die te maken hebben met de slavernij. Op de middelbare school in Waalwijk in Brabant kreeg ik één les over de slavernij. De les ging vooral over hoe Nederland handel dreef. Ik herinner me dat mijn geschiedenisleraar Keeeeti Kooooti zo raar uitsprak dat ik hem verbeterde... Keti Koti.

Later kreeg ik van mijn godsdienstdocent een verhaal voorgeschoteld waaruit moest blijken dat de slavernij een straf van God was geweest. Ik wist niet beter, ik nam het aan voor waar.

In de papieren die de Nederlanders hebben achtergelaten, zijn mensenlevens gereduceerd tot nummers, tot cijfers in tabellen. Ik bekijk document na document. En ik vind dit: een bladzijde uit het 'slavenregister'.

Dit is een lijst van alle mensen die in Suriname letterlijk iemands bezit waren. Als iemand te oud was of een been had gebroken, dan werd er een streep door de naam gezet, want dan was ie waardeloos. Dit is de manumissie van Christina Rustwijk, dat is G.G.T.'s moeder, weet iemand wat een manumissie is? Dat is een papier om aan te tonen dat iemand is vrijgekocht. Eenentwintig jaar voor de afschaffing van de slavernij werd Christine vrijgekocht.

De vrijheid van mijn stammoeder kostte driehonderd gulden. Ze was zes jaar oud.

overdenkt Op mijn zesde ging ik in Sprang-Capelle naar groep drie en leerde ik met vulpen schrijven. Stel dat ik in mijn schooltas naast mijn broodtrommeltje een certificaat met een koloniale stempel erop moest meenemen. Om te bewijzen dat mijn ouders me als vrij mens op de wereld hadden gezet.

'Hebbe gij oe paiertje wel bij Matjieu? Met de koloniale stempeltje? Dadde gij eh wel echt vrij bent? Anders moete gij in de oude schoenenfabriek gaan staan?'

...

Zes jaar.

pakt krantenartikel er weer bij en trekt conclusies Op haar zesentwintigste, 1862, het jaar waarin Victor Hugo Les Misérables schrijft, krijgt ze een zoon: G.G.T. Een jaar later, in 1863, wordt de wettelijke slavernij afgeschaft. Weer een jaar later overlijdt ze, G.G.T. is dan een jaar. Hij groeit op in een weeshuis. Bijna niet te geloven dat hij eenenvijftig jaar later bij zijn dood in een krantenartikel 'the dramatic poet and artistic genius of the Dutch Guiana' zou worden genoemd. Dat klinkt toch als een wonder! Dat moet toch een wonderlijk verhaal zijn geweest. Maar nergens waar ik ook zoek vind ik hoe dit is gelopen. En nog steeds snap ik ook niet: waarom heb ik hier nog nooit eerder over hem gehoord?

Er klinkt weer een stem uit het houten hoofd.

cynthia mcleod voice-over vanuit het houten hoofd 'Ik ben Cynthia McLeod, ja ik denk dat dat een hele hoop te maken heeft met ons onderwijssysteem dat we hadden vroeger. Wij hadden het Nederlands onderwijs, dus de kinderen in Suriname moesten precies hetzelfde leren wat kinderen in Loon op Zand en Amstelveen moesten leren. En tot zeker ver in de jaren zestig was alles gefocust op Nederland. Iets was pas goed als het uit Holland kwam. Surinamers dachten dat wat zij zelf presteerden, dat was niets bijzonders. Dus iets was pas mooi en goed als het uit Holland kwam. Ik denk dat dat de reden is waarom hij in de vergetelheid is geraakt.'

mathieu Hoe zie je het voor je? *tegen iemand in het publiek...* Weet jij iets over het leven van je betovergrootouders? (...) Ow, ook een mooi verhaal of nou ja misschien is het ook helemaal niet belangrijker om dat te weten... Misschien leuk voor mij maar...

Hij trekt een stukje hoofd open.

regen en wind stoppen

g.g.t. voice-over vanuit het houten hoofd

De Kunst koos mij als slaaf, ik heb haar trouw gediend.

Maar in haar dienst meer dank, dan geld of goed verdiend.
En onmee'lijdend ook, dus riep zij elke keer:
Ziet dat heeft hij gedaan! geef Rustwijk enkel d'eer.
Rust! Wijk! klonk 't altijd parodiaal
uit mond van arm en rijken.
Gehoorzaamd werd die taal,
want zie, de rust, verdiend, beleef nog tot heden wijken.

een bliksemflits

duwt het houten hoofd naar voren Dit is M5. Mijn portret van G.G.T. Ik besluit hem naar me toe te halen. Uit de vergeelde, vergeten papieren naar de eenentwintigste eeuw. Ik trek lijnen op zijn portret. Ik laat mijn hand de vrije loop gaan. Zijn gezicht opgedeeld in 29 stukken. Ik koop zwart MDF hout.

Na vijf dagen is hij af en besluit ik de straat op te gaan. Ik ga met G.G.T. door Rotterdam lopen. Ik loop de hele Kruiskade af, de meest Surinaamse straat van Rotterdam, en dan de Nieuwe Binnenweg. Op de Witte de With ontmoeten we een meisje:

Ze heeft blonde haren. Van die fel zeeblauwe ogen. Een stoere blik, maar dan verschijnt er een glimlach die haar gezicht lief... beplooit.

geluid van vogels

'Wat is dat?'
Wat? Dit?

Ik stel haar voor: dit is mijn betovergrootvader. Hij woonde in Paramaribo. Hij was een echte dichter en kunstenaar en zat bij het toneelgenootschap Thalia. Ze kijkt me verbaasd aan en ze laat een kettinkje om haar licht gebruide hals zien, met een gouden medaillon. Ook zij loopt hier niet alleen rond, maar heeft iemand bij zich uit vroegere tijden.

6. kettinkje thalia

Mathieu speelt beide personages.

vrouw Kijk hier, er staat Thalia op. En aan de andere kant een theatermaskertje.

mathieu Wow! Hoe kom je daar aan?

vrouw Van mijn oma gekregen. Ze was een tijdje actrice daar, vroeger.

mathieu Ow en weet je ook wat ze speelde dan?

vrouw Uuh... dat weet ik niet. Ik heb daar nooit naar gevraagd.

mathieu En ben je in Suriname geweest?

vrouw Nee, maar het lijkt me echt superleuk! Ik ben wel een keer naar Marokko geweest, om te surfen.

En paar weken lang zijn we heel erg onder de indruk van elkaar. We gaan samen naar theater, we dansen, we eten. Even ben ik al mijn vragen over mijn betovergrootvader vergeten.

Er klinkt Surinaamse muziek.

g.g.t. voice-over vanuit het houten hoofd

Zij komt als kind. Geboren blind.

Verliest daarna de Smaak. Dit blijkt uit menig zaak

Niet zoet Zij doet.

En met den Smaak – 't is leuk. Verdwijnt ook dra de Reuk

Wat zij nog bij verloor. Is 't zintuig van 't Gehoor.

Daar zij voor goede raad Met dichte ooren staat.

Slechts met één enkele zin Volbrengt z'haar taak van min

Gaat zij af op haar doel. En dat is: Het Gevoel

Hij danst met object.

Maar op een dag is het kettinkje weg. Ze draagt ineens een flamingo-oorbelletje, dat staat voor onafhankelijkheid ofzo. Ze zegt: 'Dat heb ik ooit in Mamma Mia gezien.' Ik kom er ook achter dat ze denkt dat Suriname in Afrika ligt en dan is het ook echt klaar.

vogelgeluid stopt, ijzige wind

Sinds de dag dat mijn ouders naar de McDonalds reden vond ik een dichtbundel, schilderijen, een libretto van een kinderoperette, krantenartikelen, de manumissie van mijn betbetovergrootmoeder en een slavenreglement.

Ik ontmoette 32 nieuwe familieleden, schilders, schrijvers, zangers, een performancekunstenaar, dichters, acteurs. Een van die familieleden overleed, een ander familielid kon niet meer praten. Heel veel. En eigenlijk vooral heel verwarrend. En het regent nog steeds. Maar Waarom? Wat reden?

Tante A.H.K.: 'Hallo! Ja, Mathieu, zo leuk dat je er was... Hey zeg luister, ik ben nog eens gaan zoeken voor je, en wat ik nou toch ben tegengekomen...'

Een boek valt uit de lucht! Hij pakt het boek, opent het magisch, er komt weer een sheet uit.

leest Het Waarom Beantwoord. Onder de naam Luci, de verlichter. Daaronder G.G.T. Rustwijk. Opgevoerd op 19 juni 1911, staat er. Dat is zo ongeveer een jaar voor zijn dood...

Een dialoog tussen oud-tante Georgine en Dorine Rustwijk. De voice-over-dialoog komt vanuit het houten hoofd.

dorine Ik ben Dorine Rustwijk. Ik ben de kleindochter van de man waar we het straks over zullen hebben.

georgine Ik ben Georgine Rustwijk.

dorine Ik geloof dat mijn vader hem ook zo noemde. Dat het iets is van... dat hij zo genoemd werd: G.G.T.

georgine Ja... Dus eigenlijk nu nog... met moeite vind je dat hij de grani krijgt, de eer krijgt, waarschijnlijk is dat omdat hij kritisch was. Hij hekelde de hygiënische wantoestanden, hij hekelde verschillende

manieren waarop de regering in die tijd bezig was.

dorine De voorkant van deze publicatie is geïllustreerd onder intervallen van orgel- en en strijkmuziek en voorgedragen in Thalia op 19 juni 1911. Hij had die speciaal gemaakt en daar staan dus allemaal kritische noten in over onhygiënische toestanden, slechte gezondheid van de mensen.

Mathieu bestudeert het boek verder en ziet achterin.

mathieu *rustig, bijna voor zichzelf* 64 bladzijden. Achterin: lyrische recensies.

‘De heer Rustwijk hield gisteravond ene zeer boeiende en kernachtige lezing. (...) Aan het daverend applaus scheen geen einde te komen. Spreker beschikkende over een rappe tong, een goed dialect, een talent van een redenaar en acteur.’

Hij had een toneelstuk geschreven, een theatrale lezing. Het geheel moet ongeveer vijf uur geduurd hebben, staat er. De titel: Het Waarom Beantwoord. Of Het Wee ontsluit voor de Welvaartscommissie.

De Welvaartscommissie. Suriname zit in een diepe crisis. De plantages zijn in verval. Onder de bevolking is armoede, er is hoge kindersterfte, en de stad werd doorkruist door open riolen. En dan op 16 april 1911 vertrekt er een schip vanuit Rotterdam. Het gaat de oceaan op richting Zuid-Amerika, met aan boord: de Welvaartscommissie.

Bestaande uit:

- drie leden van de Tweede Kamer,
 - een notaris uit Zaandam,
 - een wethouder van Rotterdam,
 - een oud-administrateur van een tabaksbedrijf,
 - de schatkistbewaarder van het Ministerie van financiën
- en
- de eerste adviseur van de Gemeenteraad Den Haag.

Acht Nederlandse mannen zijn door de regering gestuurd om de

problemen van Suriname te gaan onderzoeken en dan snel terug te keren om te vertellen wat er daar moet gebeuren. Vijf weken zijn ze in Suriname. Op 19 mei arriveren ze in Paramaribo... precies een jaar nadat G.G.T. in Brits-Guiana de komeet van Halley zag... en daar een schilderij van maakte.

Op de avond van 19 juni organiseert G.G.T. Rustwijk speciaal voor de Welvaartscommissie een theatrale lezing, in Theater Thalia.
Dus dit theater. *wijst op Theater Thalia sheet*

Hij maakt van de theaterzaal en van zijn publiek, Thalia en het Surinaamse publiek.

We zijn weer in dit antieke theater. Een theater van middelbare grootte, een beetje zoals dit... maar dan helemaal van hout en met tropische hitte, geen airconditioning... Af en toe word je door een mug gestoken... En er zijn vleermuizen in de zaal vertelde iemand. Je ziet soms een schaduw van ze over het toneel gaan... Een lijst-theater met dus een balkon. Ik las dat het een van de oudste zalen is van Zuid-Amerika. Hier hing misschien een touw om het gordijn mee omhoog te trekken. Zo'n rood pluche gordijn... Of was het van katoen? We zijn natuurlijk in de tropen...

Het is maandagavond. De zon is al onder. De maan is 99% zichtbaar. Vijf minuten voor aanvang van de voorstelling is het nog stil in de zaal. G.G.T. bereidt zich voor... Hij ijsbeert over het podium, onder zijn schoenen kraakt de theatervloer. Donker houten koloniale planken, van tropisch hardhout... Een beetje zoals deze vloer eigenlijk.

Hier komt de vloer van hardhout uit Indonesië heb ik me laten vertellen. En... er zijn geen lampen, maar kaarsen. Mensen komen de zaal binnengedruppeld.

zaalgeluid

Maar deze keer niet voor een operette met kinderen... Er moeten vooral

witte mensen hebben gezeten, lees ik ergens. Tante A.H.K. spreekt dat tegen. Begin twintigste eeuw werd er in Paramaribo volop getrouwd tussen Creolen, Chinezen, Hindoestanen, Javanen en Europeanen. Nog steeds heeft Suriname een van de meest gemixte bevolkingen ter wereld. Maar goed, er zat dus een groep mensen. Misschien voor het overgrote deel wit, maar hopelijk in allerlei kleuren. Geleerde mensen, maar ook gewone mensen die kwamen omdat ze hun vragen beantwoord wilden hebben... Vooraan waren er plekken gereserveerd voor de Welvaartscommissie.

Acht lege stoelen stel ik me voor, op de eerste rij. Zouden ze komen of niet? Misschien klonk er een geluid ten teken dat het begon.

De jeugd sterft daag'lijksch weg kort na zij is geboren Wat reden toch! Waarom? gaat alles hier verloren!

Mijne Hoorders!

Voor ik 'n begin maak met het hoofddoel mijner lezing is het noodig met mij eenige jaren terug te gaan in de geschiedenis van Suriname en van mijzelven, zoodoende kome men tot de wetenschap dat hij die voor U staat zich niet plotseling heeft opgeworpen iets in het belang van Suriname voor te dragen, doch dat hij eerst na lange waarneming het heeft gewaagd Uw aandacht te verzoeken voor het hoogstnoodige dat naar zijne bescheiden meening geen langer uitstel duldt.

Hij leest eerst nog onderzoekend.

Dit is de eerste zin. Hij is acht regels lang...

Het is de zin die ik misschien wel het vaakst heb overgelezen. Ik moest als het ware door de taal heen breken om hem te kunnen opnemen.

...zoodoende kome men tot de wetenschap... doch dat hij eerst na lange waarneming het heeft gewaagd...

dan voluit zoals G.G.T. het gezegd zou hebben

Voor ik 'n begin maak met het hoofddoel mijner lezing is het noodig met mij eenige jaren terug te gaan in de geschiedenis van Suriname en van mijzelf, zoodoende kome men tot de wetenschap dat hij die voor U staat zich niet plotseling heeft opgeworpen iets in het belang van Suriname voor te dragen, doch dat hij eerst na lange waarneming het heeft gewaagd Uw aandacht te verzoeken voor het hoogstnoodige dat naar zijne bescheiden meening geen langer uitstel duldt.

Eigenlijk zegt G.G.T. hier dat hij eerst wat over zichzelf en Suriname gaat vertellen voor hij tot zijn punt komt.

Hij die hier voor U staat, heeft nimmer verzuimd een ijverig aandeel te nemen in de belangen van zijn, hem lief geboortegrond. Menig steentje heeft hij aangedragen tot bouwing van vreugdemomenten in de dagen van weleer.

Ja, want G.G.T. maakte niet alleen schilderijen en operettes. Hij schreef bijvoorbeeld ook een grappige en opwekkende speech over de cacaobomen-ziekte die Suriname in een economische crisis had gebracht. Hij vergelijkt zijn leven tot nu toe met dat van een tuinman...

...die jonge boompjes plantte, ze heeft zien groeien en bloeien en vele zien verdorren.

Maar, zegt G.G.T. dan:

De tijden van vroeger bestaan niet meer,
giftig wied ziet hij groeien waar hij bloemen had achtergelaten.

't Was bekend, velen wisten 't eens te vertellen dat waar hij...

...Ik, bedoelt hij eigenlijk...

...verscheen in gezelschap of tooneel hij de goede stemming meevoerde; door voortreffelijk spel en geestige moppen het leed

verdreef. Deze oude roem deed hem ook bij mijn terugkeer tot de kolonie vele welkomsgezichten ontmoeten waarop oude herinneringen vroolijk glansden, die hem aanzochten tot nieuw meewerken voor operetten en andere blijde zaken ter verzachting van het bestaande leed.

Ach zij die dus deden, zij wisten niet dat hij eens even blind als zij thans zijn, is teruggekeerd met ziende oogen. Zij weten het niet dat de blindgeborene Luci door zijne reizen ziende is geworden. Dat zijn gemoed dat nooit treurde, wegens het luchtig beschouwen der dingen, thans voor aangrijpende gevallen vatbaar is geworden.

Oké, een aantal dingen: G.G.T. had dus een goede reputatie als entertainer. Hij had fans en collega's die op hem zaten te wachten. En mensen vonden hem grappig... Hoe speelde hij dan? Dat zou ik wel willen weten. Maar zijn plezierige, opwekkende kunsten hadden de mensen niet geholpen, zegt ie ook, hun problemen waren blijven bestaan. Hij maakte lichte, vrolijke dingen, operettes, schilderijen, hij bewerkte foto's... Ziet op dat licht. Hij wilde niet nog meer treur aanbrenge, zoals hij ergens zegt. Maar op een gegeven moment kon hij niet om de duisternis heen. Het lukte hem niet meer te doen alsof er niks aan de hand was. Ja, dat ken ik... Wat had hij gezien? Wat had hij begrepen? Hij schrijft een brief. Aan Nederland.

Deez' brief O moederlief is d'eerste die ik zend
Van uit die woeste streek, als onze West bekend.
Van uit het oord waarvan de booze tongen spreken
Dat 't ongediert de stad nog niet is uitgeweken.
De slangen kruipen vrij recht midden door de straten
En Tijgers zijn bij 't huis, de wanden hebben gaten.
Waarin de Vampijr schuilt. Een schutting is er niet
Zoodat men geen verschil in zit- of slaapzaal ziet.
De zwamp voor elke deur houdt in een muggennest
Waar de malaria broeit; een kweekplaats voor de pest.
O Moeder! Och vergeef!

Ha, dat is eigenlijk precies mijn angst voor Suriname, dat je omringd wordt door gevaren van de tropen, dat je gestoken en aangevreten wordt en dat er van alles om je heen kruipt en vliegt... Of bedoelde hij ander ongedierte?

Maar dan, een stukje verder verandert hij van toon.

Ach moeder heugt u, U nog de tijden van voorheen
Toen 't zeilschip van Uw strand' in ballast en met steen!
Naar mijne waat'ren voer om 't sappig riet te halen
Dat door mijns planters zorg tot suiker werd gemalen?
Toen schip na elke schip —, ja soms geheele vloten
Van Schoenerbrik tot Bark, van Kof— en and're booten
Ik treur thans en verkwijn, nu 'k niets meer hebt te geven
En met mijn groote land van 't beedlen heb te leven.

Dus eigenlijk zegt hij: 'Hallo Nederland, je vindt ons zo eng, je bent zo bang voor ons. Maar weet je nog, toen je niet bang was en heel het land hebt leeggehaald?'

Wel schrijft hij vervolgens, nu is het tijd om voor de gevolgen in te staan.

We hebben nu de eerste dertien bladzijden gehad van de eenenzestig.
We zijn aanbeland bij waar hij het over wil hebben.

wind

Hij vertelt dat hij de geschiedenisboeken heeft opengeslagen en Suriname met Brits-Guiana heeft vergeleken, een gebied dat tot 1814 onder Nederlands bewind stond. Hij omschrijft dat land als 'een ander kind van Nederland, de zus van Suriname'.

O Hemel! riep ik 't uit, wat zien mijne oogen. Langer dan een eeuw is een rijke kolonie vast gebleven aan een bevolkingscijfer terwijl de zuster van niets tot ruim 300.000 is gestegen zonder dat men ernstig onderzocht heeft gedaan naar 't Waarom??

En nog wel eene kolonie van het roemrijke Nederland. Hij heeft niet alleen over Brits-Guiana gelezen, hij reist er ook naartoe, om met eigen ogen te zien waarom het dáár wel goed gaat en in Suriname niet.

Nog voelt men zich daar in Brits-Guiana op Hollandschen grond, nog hoort men er 't avond en ochtend schot en wandelt door de velden van bloeiende plantages met namen als De Kinderen, ja De Kinderen... Het Vergenoegen — Schoonoord — Uitvlucht — Ruimveld — Tusschen de Vrienden — Vrijheid Lust — Haagsche bosch enz. enz. De stil sprekende getuigen van Hollandschen ondernemingsgeest en werkkraft vindt men er nog overal!

Staande voor eene van de onvergankelijke oud Hollandsche sluiswerken te droomen trok ik de aandacht van 'n oude man die mij stoorde met de vraag of ik vreemdeling was

- Ja Dutch zeide ik smartelijk droomend
- Oh! You Dutchman, Gij — Nederlander
- Oh! en om mij te behagen gooide hij al het goede uit wat hij van den Dutchman wist te vertellen. „Deze sluis” eindigde hij — „ook door hen gebouwd — „solied! solied ! Seawall Dutchman”!

Zwijg, dacht ik gaande mijns weegs, na hem ene beloning te hebben gegeven voor zijne woorden. „Zwijg vroeger — vroeger — niet heden.

Maar niet alleen in vergelijking met Brits-Guiana komt Suriname er bekaaid vanaf.

Schrikt mijne hoorders! Niet alleen Brits-Guiana, in heel de West Indië, overal is de bevolking vooruitgegaan. Zelfs op zeer kleine plekken is aangroei geweest

G.G.T. reist óók door Suriname, hij komt langs vervallen plantages, erfenis van de slavernij.

In Matapicca — het kustgebied van Commewijne — woonden de katoen-baronnen in weelderig gebouwde villas met zware

wenteltrappen met koperleuningen enzoovoorts.—De marmeren beelden die tot heden nog vanuit de donkere boorden, de lianige wildernissen en uit de rottende hopen tot U spreken, vertellen U van het vroegere leven dat er is geleefd.

Droevig is 't bij 't aanschouwen van deze kunstwerken te zien wat tijd en bedrog van ze gemaakt hebben; terwijl twee diepzwarte vuilgroeven, gaande vanuit de ooghoeken over het gelaat, den loop aanwijzen van de tranen geschreid bij het afscheid en over het lang wegblijven van de Hooge Heere en Vrouwe, heeft nog het gelaat den glimlach be houden teneinde den bezoeker dezer ruïnen tot nieuwen op bouw aan te moedigen.

Terug in Paramaribo loopt hij langs de haven:

En wanneer men wandelt langs den Waterkant en die groote hoop gebikte stenen aanschouwt die reeds jaren daar te koop worden aangeboden, (sloopings vrucht van de plantages) dan wordt men soms weemoedig gestemd en vraagt zich af, of 't geen opzet was dat heeft voorgezeten bij den rooibouw van voorheen, Of 't geen opzet was het verwaarlozen der belangen van de levende producerende machines, het gewichtigste produkt van den Staat — de mensch.—

Niet alleen voor de mens, die levend producerende machine, heeft moeder Nederland slecht gezorgd. En zelfs de dieren klagen, zegt G.G.T. Oké, dit stukje moet ik even voorlezen:

En nu ik eenmaal zoover ben, vind ik hier de plaats ook een woordje te spreken ten gunste van onze gepluimde en vier voetige broeders en zusters. Ook zij lijden veel. Zij — die ons door het leven helpen, ons dienen nog trouwer dan de slaaf. Zij zijn zonder rede, houden geen tegenspraak, maar hun gekakel — geloei — vooral hun zuchtend gebalk en pijnlijk geknor, klaagt de menschheid aan. Missen ze onze taal — let op die sprekende, verwijtende oogen — die U vaak toeroepen — „genoeg”, „houdt op”.

Ik zie het voor me, een hele Disneyfilm, zoiets als Babe, met van die grootogige dieren die smekend kijken naar de boze boer die ze geen eten geeft en nauwelijks onderdak.

Dit is de hoofdvraag van het stuk:

De jeugd sterft daag'lijksch weg kort na zij is geboren
Wat reden toch! Waarom? gaat alles hier verloren!

Vanaf bladzijde 26 kaart hij heel specifiek elk probleem in de stad aan...
Kinderen die met zere ogen worden geplaagd, de beerput en de waterput die er samenvloeien, keurvrije melk is slecht voedsel voor de kinderen.

Wij dansen, wij spelen, wij wonen op het kerkhof, heel Suriname is een groot hospitaal. Weent!—Weent Suriname!
Gij moge het vrij doen – laat uwe tranen vloeien voor uwe kinderen – ja slecht – zeer slecht werd voor uw fundament gezorgd. Weent!—
Weent Suriname! Ach! Ach!

Maar — Waarom?— Aan wie schuld?
De miljoenen uit den bodem gehaald weerspreken elke beschuldiging die men tegen het lánd zouden kunnen inbrengen.

Aan de kwaliteit van de grond kan het niet liggen.

De arbeidende bevolking kan niet schuldig zijn te achten aan dezen stilstand of achteruitgang van de kolonie —

De vraag is dus: wat is er misgegaan?

Terwijl andere koloniën kinderen groot brengen blijven wij maar begraven.

Hier begint de Welvaartscommissie waarschijnlijk beginnen te schuifelen op hun stoelen. Hier zou G.G.T. boos kunnen worden en Nederland ter verantwoording kunnen roepen. Maar in plaats daarvan kiest hij er voor

om meelij en schaamte op te wekken:

Eerst vertelt hij dat er in Suriname veel wezen zijn, vaak verwekt door onbekende vaders. Vrouwen plegen abortus, waarbij veel moeders en kinderen overlijden. De kinderen die het overleven groeien eenzaam en hongerig op.

Vervolgens vergelijkt hij heel Suriname met een weeskind, een verwaarloosde dochter van Nederland.

Zal men het kind dan veroordelen, als zij daarop turende in 'n oogenblik van weemoed, grijpt naar het penseel waarmee zij kleuren op het blanke doek wil smijten? Kleuren! — ja kleuren ! Zwart! — voor den rouw. Wit!—voor de tranen.

Rood! — voor het bloed. Blauw! — voor vergane hope. Kleuren ! — altijd kleuren !

Zal men Suriname veroordelen zeg ik, wanneer zij uit deze warrel zee van kleuren eene schilderij zal hebbente voorschijn geroepen voorstellende:

Nederland als moeder, hebbende aan hare armen twee allerliefste kleinen — Suriname en Brits-Guiana jeugdig onbekommerd kinderlijk spelend —

en als tegenhanger dezelfde kinderen nu twee volwassen schoonen, de één Brits-Guiana rijk getooid in schitterende pronk, guitig en fraai gestrikt 'n Engelsche vlag als hoofdsieraad,

haar zuster Suriname, bespottend, minachtend aanzierende;

de zuster gekleed in lompigen-rouw met een bonte lap, los, zonder sier om 't hoofd gegooid als schutsel tegen de brandende zon,

badende in tranen, toch houdende een Hollandsche driekleur, in liefde, vol eerbied omhoog;

Zal men haar veroordelen zeg ik wanneer zij deze schilderijen zal hebben voltooid?

Het is een kat-en-muisspel, G.G.T. weet wie hij voor zich heeft. Om de Welvaartscommissie te overtuigen moet hij onderdanig zijn, niet omdat hij

onderdanig is, maar omdat hij, als voormalig weeskind weet: dat is wat ze willen.

Moeder wat deed ge met uw kind! Waarom niet altijd op haar gepast, zoals ge op heden doet? Waarom zond ge haar niet eerder een Welvaart-Commissie— waarvan goeds in de naaste toekomst kan worden verwacht.

G.G.T. spreekt nogmaals de slechte moeder toe. En dan steekt hij de Welvaartscommissie die feitelijk net is aangekomen vast een paar veren in de kont. Het kan niet anders dan dat ze op dit punt onder hun houten kuipjes wilden duiken van schaamte.

Dit is het moment waarop G.G.T. toeslaat.

Op bladzijde 36 komt zijn geheime agenda naar boven. Met een reeks praktische voorstellen: nieuwe wetten, betere riolering, meer aandacht voor de kleine landbouw. En dan, uiteindelijk, een eigen gemeenteraad. Tadaaa!

Net als Demarara, Brits-Guiana.

Zij zorgen voor de reinheid, de goede orde en de reparatie der openbare wegen, straten, dammen, sloten, loozingen, pleinen, sluizen, kokers, bruggen, steigers en grachten (...)

Geef ons dan een eigen gemeentebestuur!

Hij brengt het als een onschuldig voorstel, maar het heeft een enorme impact. Stel je voor, dat eindelijk de mensen van het land zelf mogen beslissen over wat er in hun land gebeurt.

En dan, om ervoor te zorgen dat de Welvaartscommissie niet anders kan dan kiezen voor het goede, verzint G.G.T. een list. Opeens rolt er een achterdoek naar beneden. Een decorstuk dat G.G.T. zelf had geschilderd. Een hydra-achtig monster met op de arm dingen als.. verboden onderzoek. verkeerd beleid, watergebrek, intimidatie, wetten verouderd...

Ziet hem aan!
Ziet hèm staan!

Het wee!

Ziet hem gaan!

Ziet hem zich vervormen!

Het is een veelarmig, voorwereldsch monster — broedsel uit vroegere tijden — Overall werd hij verjaagd. In de naburige koloniën is er geen plaats voor hem te vinden — Hij wordt rusteloos vervolgd door de gemeente.—

Hij woonde te Demerara in den oud Hollandschen tijd, heeft er flink huisgehouden, doch sedert de Engelschen er zijn gekomen, is hij gelijk vertrokken en heeft zich hier gevestigd waar hij bescherming geniet.

‘Kijk,’ zegt G.G.T., ‘alle ellende is niet jullie schuld, Nederland, nee, het is de schuld van dit verschrikkelijke monster.’ Dat is de list van G.G.T.! Hij maakt het kwaad iets onpersoonlijks waardoor we tegen het kwaad kunnen vechten.

Menschen zijn zoo deugdzaam.

Niet de menschen zijn slecht.

Hij maakt ze slecht,

hij die er altijd is geweest.

Hij blijft vertellen van de vroegere weelde.

Hij weet te zeggen dat de menschen afstammelingen zijn van vroeger mishandelen, dus dat er op heden niet zoo nauw hoeft gelet te worden op moderne behoeften.

O, welk een slecht monster is hij,

dat vergeet dat er rekening moet gehouden met vooruitgang en beschaving

dat er voor hem in de Nederlandsche kolonie geen plaats meer diende te zijn.

Het monster. — Ziet hem aan!

Ziet zijne armen. Ziet de veelheid ervan. —

Zich vervormend, vertoont hij zich soms als heer, dan gekleed als boef,

slenterend bij nacht

Dan weer steekt hij zich in het kleet van een departementschef en
stookt ontevredenheid —Haat — door het doen nemen van
onrechtvaardige besluiten.—

Overal is hij.

Over 't heele land houdt hij zijne armen gespreid

Hij is op de steigers — hij is op de schepen,— hij fluistert — hij
streelt

— tot hij overwint.

Rechtvaardigheid en vertrouwen van den troon afhouden, is zijn
doel. —

doch lukken zal dit niet.

Niet de menschen zijn slecht.

O Vreeselijk monster.

Wat doet gij hier nog steeds—Gij wilt het land schande aandoen,
Alle goede mannen neemt gij gevangen.

Doch ik waarschuw U voor de Welvaarts Commissie—

blijf van haar weg met uw boosheid.—Want zoo gij haar aandurft!

—wij vreezen U niet meer—Uw kracht zal worden gebroken.—

De welvaartscommissie zit nu rechtopin hun stoelen. Helden kunnen zij
worden:

Het Wee verslaan! Goeddoen voor Suriname! De laatste dagen van het
Wee zijn geteld!

Wij slapen niet meer.—Overal is men wakker, het wakend oog op U
gericht.

Ik zie een schitterend licht uit duist're neev'len rijzen,

De dageraad breekt aan waarop men luid zal prijzen

Het heeft de ongerechtigheden verlicht en redding is nabij. Ik grijp
hier in Mysterieën.

Halley's Comeet was dat licht.

Halley's Comeet—bracht licht—„ja het licht brak eindelijk door” en zal niet meer worden verdoofd—Want het is eeuwig.

Het licht bracht de Welvaart-Commissie en op haar wachten wij — op hare werken.

Hij vraagt – dwingt bijna – de Welvaartscommissie om het juiste te doen, en eigenlijk vraagt hij dat ook aan ons, zijn publiek. Aan mij. Niet meer slapen. Wakker worden. Woke zijn. Door het duister in het gezicht te kijken en het monster te verslaan.

Die vrouwen—ik heb ze zien weenen uit vreugde bij d'ontvangst der tijding. De tranen rolden over hunne wangen, terwijl de lach van genoeg het gelaat lief beplooide. Ze hebben de klokken hooren bambelen — toen — temidden van hun armoede en lijden was 't toch dien dag met alle werk gedaan. Ze zijn het huis uitgelopen, de straat op.

Meeningen worden niet meer onder stoelen en banken geschoven— Ik meen een beter samengaan, zwakkere grenslijnen tusschen partijen te hebben opgemerkt.

Noemt gij dit nog het land een foutstuk van de schepping? Een land met zulk een kleurrijk toon, Met zangers in de wouden, Met wegen die door stad en tuin. Zoo goed zijn onderhouden? Een land waar zulk een reine blauw Zich spiegelt in de beken— Dat heeft 'n machtig plantengroei, Aan goud zoo rijke streken.

Vijf uur duurde het toneelstuk. Om de Welvaartscommissie echt helemaal in te pakken, eindigde hij het stuk met het volkslied van Nederland. Het werd live gezongen door een vierstemmig koor. Ik ga dat nu even niet doen.

Op de laatste bladzijde lees ik dat de Welvaartscommissie helemaal niet is komen opdagen. Wist G.G.T. dit al vanaf het begin? Wist hij dit zelfs al eerder? Of ontdekte hij het tijdens de voorstelling? Een rijtje lege

stoelen. Misschien viel hij stil, wist hij even totaal niet meer wat hij moest zeggen. Hij had het kunnen zien als een afgang. Zo had misschien gevoeld voor mij. Hij had deze voorstelling af kunnen gelasten. Nu, hier, met de staart tussen de benen het podium af kunnen lopen. Maar zo was mijn opa niet.

Hoewel zij zelf niet hier is verschenen om de gepaste hulde van het volk te ontvangen, toch vertrouwen wij, dat zij zich heeft weten af te houden van de slecht fluisterende bondgenooten van het „Wee” en dat zij zich waardig zal toonen de plaats die haar bereids is afgestaan in het harte van het volk.

G.G.T. vertrouwt op de kracht van het woord. Hoe zijn verhaal doorverteld zal worden. Hoe iedereen die die avond in het publiek zat én iedereen die deze tekst zal lezen, het aan burens, familieleden, vrienden zal vertellen.
En hoe die het weer zullen doorvertellen.

Ik verliet de kolonie slapende, ik kwam terug en vond haar wakker en wakend.

Ik zie een film voor me van een tweejarige jongen die beteuterd bij zijn moeders kist stond. Hij wist waarschijnlijk totaal niet wat dat inhield, je moeder verliezen. Misschien sliep ze? Er was ook niemand die hem dat ging uitleggen in een wereld die waarschijnlijk helemaal niet op hem zat te wachten, ‘het treurspel dezer aarde’ zoals hij het noemde...

Toch voelde hij de kracht die wereld vast te grijpen. En alles wat hij voorgeschoteld kreeg in het weeshuis waar hij opgroeide tot zich te nemen en verder te zoeken en te denken en te schrijven en te fotograferen en te schilderen tot hij werd gehoord.

Soms ben je anders... En dat is ook oké. Dat moet je accepteren. Ziet op dat licht! Dankjewel betopa Rustwijk.

Vaarwel— De pen ontvalt mijn hand Ik sluit voor deze keer —

Toch hoor nog naar mijn laatste beê: Vergeet mij toch niet weer.
Groet al uw kind'ren ook voor mij Die beste brave zonen
Die met hun goede wil en woord Mijn'wenschen wilden kronen.
Ziet moeder—nu ik einden zal
Mijn dienaars om mij staan;
Zij smeeken of voor U hun' groet Ook met deez' brief zal gaan.
Zij zingen Moeder van plezier Kondt gij het lied maar hooren— 't
Heeft woorden—
rijk aan Poëzij Op 't land dat is herboren.

Het waarom beantwoord ging in première op 26 november 2021 in de Rotterdamse Schouwburg en is gebaseerd op teksten van G.G.T. Rustwijk.

Concept, tekst en spel	Mathieu Wijdeven
Regiecoach	Maarten van Hinte, Nina de la Parra
Artistiek advies en tekst	Raoul de Jong Tekstadvies, Sanneke van Hassel
Lichtontwerp	Scott Robin Jun
Kostuum	Hanne Pierrot
Stofontwerp	Nina Lawina

www.tr.nl/waarom

Een productie van Productiehuis Theater Rotterdam, in samenwerking met RIGHTABOUTNOW INC, met speciale dank aan Rogeria Burger, Monique van Hinte, met dank aan Aafje H. K. Rustwijk, Dorine van Hinte-Rustwijk, Georgine H. van Steenderen-Rustwijk, Anthony Heidweiller, Jean Jacques Vrij, Michiel van Kempen, Chiquita Ho Sam Sooi, Mike Ho Sam Sooi, Anne Tolud, Johanna Rustwijk, Liddy Petrici, Miguel Heilbron, Amir Vahidi, Pim Kraan, Josephine Monique van Hinte

Mathieu Wijdeven (Tilburg, 1991) studeerde in 2014 af aan de Toneelacademie Maastricht als theateraal performer. Zijn werk begint vanuit een fascinatie voor de symbiotische relatie die mensen aangaan met objecten. Via abstracte sculpturen nodigt hij het publiek uit om over persoonlijke en existentiële thema's na te denken. Daarnaast vormt hij samen met Nick Bos het collectief Firma Draak en speelde hij onder andere bij performance collectief URLAND, regisseur Davy Pieters en Tryater.

George Gerhardus Theodorus Rustwijk werd geboren op 13 december 1862 te Paramaribo, waar hij op 17 juli 1914 overleed. In 1887 trouwde hij met Paulina Munsel. Uit dit huwelijk werden zes zonen en drie dochters geboren. Rustwijk was een veelzijdig kunstenaar en op veel terreinen actief. Hij was kunstschilder, fotograaf, tekenleraar, musicus, schrijver en dichter. Zijn atelier aan de Waterkant naast de Lutherse kerk, waar men hem vaak aan het werk zag, was een van de belangrijkste ontmoetingsplaatsen van het kunstminnend publiek in Paramaribo. Regelmatig hield hij lezingen waarin hij op kritische wijze actuele gebeurtenissen besprak. Ook stelde hij hygiënische wantoestanden aan de kaak, zoals gebrekkige drinkwatervoorziening en de slechte toestand van vele woningen. Deze kritieken werden hem niet in dank afgenomen en bezorgden hem meer vijanden dan vrienden. Gedurende de laatste maanden van zijn leven, hij was toen al ernstig ziek, trok hij zich terug uit het openbare leven. Het enige wat hij toen nog deed was het maken van schetsen en tekeningen voor tentoonstellingen.